

6. अयहारय-दिट्ठं

‘अयहारय-दिट्ठं’हा पाठ अर्धमागधी जैन आगम ग्रंथातील ‘रायपसेणिय-सुत्तं’ या दुसऱ्या उपांग ग्रंथामधून घेतलेला आहे. रायपसेणिय ग्रंथ म्हणजे आगम शैलीचे एक खास वैशिष्ट्यच होय.

प्रदेशी राजा आपला पारंपरिक दृष्टिकोण सोडण्यास तयार नसल्यामुळे त्याचा विकास खुंटलेला होता. म्हणून केसीकुमार मुनी त्याला उपदेशातून समजावून

सांगतात हे राजा, काळानुसार आपल्या आचार-विचारामध्ये परिवर्तन केले तर आपली प्रगती होऊन सुखाची प्राप्ती होते. परंतु काळानुसार स्वतःमध्ये परिवर्तन केले नाही तर दुःख भोगावे लागते शिवाय पश्चातापही करण्याची वेळ येते. थोडक्यात काळानुसार परिवर्तन करणे कसे आवश्यक आहे ते लोखंडाचे ओझे वाहणाऱ्या मनुष्याच्या उदाहरणातून येथे स्पष्ट केले आहे.

प्राचीन काळातील चांगल्या घटकांचा स्वीकार करण्याबरोबर आधुनिक काळातील वैज्ञानिक प्रगतीचाही स्वीकार केला तर जीवन सुखकर होण्यास कशी मदत होते ते या पाठात पुढीलप्रमाणे स्पष्ट केले आहे. त्याचा विद्यार्थ्यांना भावी जीवनात निश्चितच उपयोग होईल असे वाटते.

तए णं पएसी राया केसिकुमार-समणं एवं वयासि, एवं खलु भंते, मम अज्जगस्स एसा सन्ना जाव समोसरणे जहा तं जीवो तं सरीरं नो अन्नो जीवो अन्नं सरीरं। तयणंतरं च णं मम पिउणो वि एसा सन्ना। तयणंतरं मम वि एसा सन्ना जाव समोसरणं। तं नो खलु अहं बहु-पुरिस-परंपरागय-आगया कुल-निस्सियं दिट्ठिं छंडेस्सामि।

तए णं केसी -कुमार-समणे पएसिं रायं एवं वयासी- एणं तुमं, पएसी, पच्छाणुताविए भवेज्जासि जहा से पुरिसे अयहारए। के णं भंते, से अयहारए?

तओ केसीकुमार-समणे वयासी, ‘भो पएसी, से जहानामए केइ पुरिसा अत्थत्थी, अत्थ-गवेसी, अत्थ-पिवासिया, अत्थ-गवेसणयाए विउलं पणिय-भंडमायाए सुबहुं भत्त-पाण-पत्थयणं गहाय एणं महं अगामितं दीहमद्धं अडविं अणुपविट्ठा’। तए णं ते पुरिसा तीसे अगामियाए अडवीए कंचि देसं अणुपत्ता समाणा एणं महं अयागरं पासंति तं अएणं सव्वओ समंता आइण्णं वित्थिण्णं गाढं परिपुण्णं अयागरं पासिरुण हट्ठुट्ठा परोप्परं एवं सद्धान्वेति, ‘भो देवानुप्पिया, अहं अयभारए बंधित्तए त्ति कट्ठु अन्नं अन्नस्स एवं अट्ठं पडिसुणेंति। अयभारं बंधिरुण अहाणुपुव्वीए संपत्थिया’।

तए णं ते पुरिसा अगामियाए जाव अडवीए कंचि देसं अणुपत्ता समाणा एगं तउ-आगरं पासंति। तओ अन्नं अन्नं सदावेंति, 'एस णं देवाणुप्पिया तउ-भंडे जाव मणामे। अप्पेण चव तउएणं सुबहुं अए लब्भइ। तओ एयं सेयं खलु, देवाणुप्पिया अय-भारयं छड्डेत्ता तउयभारए बंधित्तए' ति कट्टु अन्नमन्नस्स एवं अट्ठं पडिसुणिऊण अयभारं छड्डेंति। तउभारं बंधंति।

किंतु तओ तत्थ णं एगे पुरिसे नो संचाएइ अयभारं छड्डित्तए तउयभारं बंधित्तए। तए णं ते पुरिसा तं पुरिसं एवं वयासी, एस णं, देवाणुप्पिया, तउय-भंडे जाव सुबहुं अए लब्भइ। तं छड्डेहि णं देवाणुप्पिया अय-भारगं, तउभारगं बंधाहि।

तए णं से पुरिसे एवं वयासी, 'दूराहडे मे देवाणुप्पिया अए; तेण अइगाढ-बंधण-बद्धे मे देवाणुप्पिया अए नो संचाएमि अयभारगं छड्डेत्ता तउय-भारगं बंधित्तए।

तए णं पुरिसा तं पुरिसं जाहे नो संचाएंति बहुहिं आघवणाहि य पन्नवणाहि य तया अहाणुपुव्वीए संपत्थिया। एवं पयारे तम्बागरं, रुप्पागरं, सुवण्णागरं,

रयणागरं, वेडूरागरं पासंति। पच्चेग-वेलाए सव्वे लोगा निय-भारं परिवत्तणं करेन्ति। कमेण ते पुरिसा जेणेव सया जणवया, जेणेव सया नयराइं तेणेव उवागच्छंति। वेडूय-विक्रयणं करिऊण सुबहु-दव्वं पावंति। तं दव्वं पभावेहिं सुबहु-दासी-दास-गो-महिस-गवेलगं गिण्हंति। अट्ठतलसियवडिंसगे कारावेंति। नाडएहिं वर-तरुणी-संपउत्तेहि इट्ठे सद्-फरिसं विहरंति।

तए णं से अय-भार-वहतो पुरिसो जेणेव निय-नयरे तेणेव उवागच्छइ। अय-भारेण गहाय अय-विक्रिणणं करेइ। तओ तस्स अच्चंतं अप्प-मोह्लं पावइ। झीण-परिव्वए से पुरिसो ते पुरिसाणं उप्पिं पासायवरगए दट्ठूण एवं चिंतेइ, 'अहो णं अहं अधन्नो, अपुण्णो, अकयत्थो अकय-लक्खणो हिरि-सिरि-वज्जिए हीण-पुण्ण-चाउद्दसे दुरंत-पंत-लक्खणे । जइं णं अहं मित्ताण वा नाईण वा नियगाण वा सुणेंतओ, तो णं अहं पि एवं चव उप्पिं पासाय- वरगए जाव विहरंतो। से तेण अट्ठेणं पएसी एवं वुच्चइ, मए णं तुमं, पएसि पच्छाणुताविए भवेज्जासि जहा व्व से पुरिसे अयहारए'।

(रायपसेणियसुत्त- 'अयहारयदिट्ठंत')

शब्दार्थ

अय - लोखंड

अयहारय - लोखंडाचे ओझे वाहणारा

अज्जग - आजोबा

अत्थत्थी - अर्थार्थी, द्रव्यासाठी

अगामिय - अग्रामिक, गावरहित

अयागर - लोखंडाची खाण, साठा

अइ-गाढ - अतिशय, अधिक

आघवणा - प्रतिपादन करणे, समजाविणे

अकयत्थ - अकृतार्थ, दुर्दैवी

अत्थ - अर्थ, द्रव्य, पैसा

दीहमद्ध - लांबच लांब, दूर

दूराहडे - दूरहून आणणे

दुरंत - दूरपासून, ज्याचा परिणाम वाईट होतो असे

तउ - शिसे

तंब - तांबे

मण - मानणे

पणिय - विक्रीलायक वस्तू

पत्थयण - भोजन, शिंदोरी

पडिसुय - स्वीकारणे

पंत - (प्रांत) शेवटपर्यंत

ऊसिम - उंच

उवच्छडं - काठोकाठ भरलेले

छडु - सोडणे, त्यागणे

दिट्टंत - दृष्टांत, उदाहरण

सण्णा - संज्ञा, श्रद्धा, समजूत

रुप्प - रूपे, चांदी

गो - गाय

वेडूर - वैडूर, रत्न, हिरा

वडिंसग - भूषण, वसंतक

सच्छडं - परिपूर्ण

स्वाध्याय

कृती करा

1 संदर्भासह स्पष्टीकरण करा.

- 1) तं जीवो तं सरीरं नो अन्नो जीवो अन्नं सरीरं।
- 2) के णं भंते से अयहारए?
- 3) मा णं तुमं, पएसी, पच्छाणुताविए भवेज्जासिं जहा व से पुरिसे आयरए।
- 4) दूराहडे मे देवाणुप्पिया अए तेण अइगाढ-बंधण-बद्धे मे।

2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

- 1) केशीकुमार मुनींनी प्रदेशी राजास उपदेश का केला?
- 2) द्रव्यार्जनासाठी गेलेल्या पुरुषांनी काय केले?
- 3) लोखंडाचे ओझे वाहणाऱ्या पुरुषाने आपल्या ओझ्यामध्ये बदल का केला नाही?
- 4) ओझ्यामध्ये परिवर्तन केलेल्या पुरुषांना कोणते लाभ झाले?
- 5) लोखंडाचे ओझे वाहणाऱ्या पुरुषाला पश्चाताप का करावा लागला?

3 प्राकृतात रूपांतर करा.

प्रदेशी राजा	तांबे	नाटक	पैशासाठी	स्नान
नातेवाईक	लोखंडाचे ओझे	पुण्यरहित	मृदंग	

4 रूपे ओळखा.

पासन्ति	वयासि	करिऊण	नाडएहिं	नयरे
छडेस्सामि	पुरिसे	पुरिसं		

5 समानार्थी शब्द लिहा.

1) राया -

2) अत्थ -

